

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVI. KÖTET.

1909 JANUÁR.

1. FÜZET.

Lixus truncatulus Fabr.,

az új-guineai ültetvények kártevője.

Irta BIRÓ LAJOS.

Ez az orjasbogár egyike a legközönségesebb új-guineai bogaraknak. Stephansort környékén, Friedrich-Wilhelmshafennél, épúgy mint Német-Új-Guinea legnyugatibb lakott pontján Berlinhafenben, mindenütt tömegesen láttam az ültetvényekben gyomként növvő laboda-féléken. Nyolczan-tizen telepedtek egy-egy szára, azon futkározván és egyikről a másikra repdesvén. Mert itt a Lixusok sem olyan lusták mint európai fajrokonai, veszély közeledtére nem tettetik magukat holtnak, hanem gyorsan szárnyra kapnak, ha épen nem sikerült idejében elrejtőzni a levél vagy kóró másik oldalán. Bár nappali rovarok, éjjel is elég mozgékonyak, egyeseket sokszor csal magához a lámpa világa s ha lámpával megyek ki közéjük, akkor is legalább megkisértik a repülve menekülést.

Ahol egy rovarfaj bizonyos körülmények között az év minden hónapjában tömegesen él, fejlődése időhöz kötve nincs, tehát bármikor lehet frissen kibújt példányokat találni, annak a bogárnak fejlődését sem nehéz kitapasztalni. Egy darabig ugyan hamis nyomra vezetett a sokféle gizgaz, melyen meghúzódtak, de csakhamar megtaláltam tápláló növényüket egy laboda-félében. Ennek a szarában fejlődik ki a Lixusok tömege.

Nem tudok ráemlékezni valami növényre, melyet rovarokár csapása jobban sujtana, mint ezt az igénytelen labodát. Hernyórágta erdő, cserebogaraktól lekopasztott gyümölcsös, sáskajárás borzasztóbb látvány az igaz, de az csak jön és megy mint a tűz, azután kiheverhetik a növények, de a nyomorúlt útszéli labodának nincs egy pihenő napja se, itt az öröknyárban ellensége is folyton fejlődik, kívül-belül rajta rágódik. Emellett nem pusztul bele mint a szőlő a fillokszérától, hanem minden részében nyomorékká téve is megél, magvakat hoz, feuntartja magát is, fajtáját is.

Alig néhány hetes a kis laboda, nem magasabb arasznyinál, már rárepül a *Lixus*, helyenként kis lyukakat fúr ormányával és belehelyezi petéit s emellett lekopasztja a laboda leveleit. A fúrás helye beforrad, de a lárvák a bélíg rágják be magukat s felfelé vagy lefelé, amint jön, csövet rágna a szárban. A labodának csak az hozhat némi enyhülést, hogy ahol a lárvák egymás útjába kerülnek, egyik megeszi a másikat.

Alig van olyan részecskéje a labodának, hol a bél helyén ne laknék egy-egy *Lixus*. Épen ezért erős a küzdelem a *Lixusok* között a megélhetésért; a nagyobb lárvá megeszi a kisebbet, ha a csőben megszoríthatja, viszont a bábozás idejében ő esik zsákmányul a kisebbnek, ha ezek rábukkannak arra a rejtékhelyre, ahol bebábozódott. A báb annyival könnyebben eshetik áldozatul, mert lárvakori helyén pusztán, védő burok nélkül fekszik, csak a megemésztett növényanyag törmelékével torlaszolja el magát kétfelől.

Bogárrá való átalakulása után több napon át a bábozás helyén marad, míg külső váza megerősödik és kiszíneződik. Úgy látszik legtöbb időt vesz igénybe annak a sárga porforma anyagnak a kifejlődése, mely a mi európai *Lixus*-fajainkon is megvan. Azután kerek lyuk jelzi a laboda szárán a bogár eltávoztát.

Új-Guineában most még aránylag alig lehet szó földművelésről, mert az a néhány száz holdnyi terület, melyet az Új-Guineai Tár-saság Stephansortnál művelés alá fogott, számításba sem jövő csekély-ség az egész sziget eredeti állapotában levő területéhez képest; a bennszülöttek elszórva fekvő kicsiny ültetvényei még kevésbé csalogatják oda a rovarokat. De már mégis jelentkezik néhány konzervatív hajlamú rovarfaj, mely nem akarja megtörni az ősi állapotok megváltoztatását. Első helyen áll ezek között a *Lixus truncatulus* FABR. Már jelentkezik néhol, még most kevés számban, a dohányon, főzelék-növényeken és a finom rostjáért termelt rámi-h-csalánon (*Urtica nivea*) és nem kell hozzá prófétai tehetség, hogy előre lássuk, mennyi baja lesz még valaha e *Lixus*-sal azoknak az ültetvényeseknek, kik majdan Új-Guinea rendkívül termékeny talaját igyekeznek meghódítani a kultúrának.

*

Ezen megfigyeléseim kiegészítéséül melyeket Stephansort-ban 1897 februárjában jegyeztem fel, még azt kívánom megjegyezni, hogy a *Lixus truncatulus*-t FABRICIUS Kelet-Indiából írta le és ezideig csak onnan is ismertük. A Magyar Nemzeti Múzeum gyűjteményében kelet-indiai példányokon kívül vannak olyanok a Malakka-félszigetről (Kwala-Lumpur), Szumatra és Jáva szigetéről, továbbá Német-Új-Guinea több pontjáról (Friedrich-Wilhelmshafen, Stephan-sort, Simbang, Erima), fajunk tehát úgy látszik az indo-ausztráliai szigetvilágon is messze elterjedt.

Újabb adatok Magyarország bogárfaunájához.

(8. pótgjegyzék a faunakatalogushoz).

Irta CSIKI ERNŐ.

A faunánkból kimutatott újabb bogarokról utolsó összeállítást e folyóirat 1905. évi XII. kötetében tettem közzé. Ugyanakkor közölte WACHSMANN FERENCZ első hét pótgjegyzékem anyagát együttesen a könnyebb áttekinthettség végett.¹ Alábbiakban összeállítottam az azóta ismeretessé vált újabb adatokat, kivéve a Caraboideákat, melyek „Magyarország Bogárfaunája” című munkám I. kötetében benfoglaltatnak, tehát azok újboli felsorolását feleslegesnek tartom.

A faunánkat gazdagító adatok a következők:

Staphylinidae.

- Ocalea badia* var. *robusta* BERNH. — Orsova, Erdély.
Amarochara Bonnairei FAUV. — Fiume.
Phloeopora nitidiventris FAUV. — Herkulesfürdő.
Phloeopora opaca BERNH. — Kalocsa.
Ocyusa nigrata var. *Eppelsheimi* BERNH. — Magyarország.
Euryalea (ERICHs.) *murina* ERICHs. — Horvátország.
Oxytoda nimbicola FAUV. — Brassó.
Oxytoda Skalitzkyi BERNH. — Keresztényhavas.
Oxytoda Doderói BERNH. — Fertő-tó, Kőszeg, Keresztényhavas.
Oxytoda rugulosa KR. — Herkulesfürdő.
Microglossa longicornis THOMS. — Dél-Magyarország.
Medon piceus KR. — Fiume.
Lathrobium pallidum var. *Jansoni* CROTH. — Táttra.
Oxytelus Bernhaueri GANGLB. — Magyarország.
Bledius verres ER. — Herkulesfürdő.
Trogophloeus Bodemeyeri BERNH. — Herkulesfürdő.
Xylodromus affinis GERH. — Magyarország.
Phloeonomus (HEER) *bosnicus* BERNH. — Dél-Magyarország, Erdély, Horvátország.
Omalius imitator LUZE — Pozsony, Herkulesfürdő.

¹ Adatok a magyar birodalom bogárfaunája ismeretének bővítéséhez. (A magy. orvosok és természetvizsgálók 1905-ben Szegeden tartott XXXIII. vándorgyűlésének történeti vázlata és munkálatai. Budapest, 1906, 298—333. l.)

Scydmaenidae.

*Etelea*¹ (CSIKI) [Microtherium PETRI nec MEYER] *tenuis* PETRI—Vöröstoronyi szoros.

Cephennium regale HOLDH. — Vöröstoronyi szoros.

Silphidae.

Cyrtusa paucilla SCHMIDT — Szeged.

Endomychidae.

Sphaerosoma laevicollae REITT. — Fiume.

Sphaerosoma pilosum var. *lunigerum* REITT. — Fiume.

Nitidulidae.

Epuraea Mühli REITT. — Tátra.

Cucujidae.

Laemophloeus Krüperi REITT. — Fiume.

Dermestidae.

Megatoma pubescens ZETT. — Lázári (Szatmár vm.; VADAS JENŐ földőtanácsos gyűjtése).

Eucnemidae.

Hypocoelus cariniceps REITT. — Velebit.

Cantharidae.

Danacaea luteipalpis SCHILSKY — Fiume.

Cleridae.

Tillus elongatus var. *bimaculatus* DON (*hyalinus* STURM) — Vöröstoronyi szoros.

Meloidae.

Zonabris bosnica REITT. — Lika.

Zonabris bosnica var. *decipiens* MÜLL. — Lika.

¹ Magyarország Bogárfaunája. II, p. 8 (1909).

Aderidae.

(Hylophilidae).

Aderus (Euglenes) *testaceus* KOL. — Fiume.**Curculionidae.***Phyllobius alpinus* DESBR. — Tátra.*Polydrosus Schwiegeri* REITT. — Ruma.*Polydrosus picus* var. *dalmatinus* STIERL. — Fiume.*Brachysomus Zellichi* FORM. — Gyulafehérvár.*Omius concinnus* BOH. — Fiume.*Larinus brevis* var. *granicolis* BOH. — Erdély, Horvátország.*Larinus latus* var. *teretirostris* SCHÖNH. — Magyarország.*Larinus minutus* GYLLH. — Magyarország.*Larinus sturnus* var. *proboscideus* PETRI. — Erdély.*Dorytomus Reussi* FORM. — Bihar vm., Erdély.*Acalles turbatus* ab. *balcanicus* SOL. (*vicarius* DAN.) — Fiume.*Acalles Capiomonti* BRIS. — Fiume.*Rhytidossoma* (Steph.) *fullax* OTTO — Fuzine.*Ceuthorrhynchidius hassicus* SCHULTZE — Dél-Magyarország.*Ceuthorrhynchidius campanella* SCHULTZE — Horvátország.*Ceuthorrhynchidius Thalhammeri* SCHULTZE — Kalocsa.*Miarus distinctus* BOH. — Fiume.*Miarus banaticus* REITT. — Herkulesfürdő.*Apion cerdo* var. *consanguineum* DESBR. — Nyitra vm.*Apion transsylvanicum* SCHILSKY — Várhegy (Maros-Torda vm.)*Apion oblivium* SCHILSKY — Magyarország.*Apion melancholicum* WENCKE — Erdély.*Apion aestimatum* FAUST — Fertő-tó, Brassó.**Lariidae.***Bruchidius varius* SCHILSKY — Herkulesfürdő.**Ipidae.***Eccoptogaster mali* var. *strigilatum* REITT. — Magyarország.**Cerambycidae.***Hylotrupes bajulus* ab. *lividus* MULS. — Fiume.*Rosalia alpina* ab. *Kyselyi* ZOUF. — Nyitra-Podhrágy.*Aromia moschata* ab. *nigra* SCHILSKY — Közép-Magyarország.

*Chrysomelidae.**Cryptocephalus Reitteri* ab. *fiumensis* PIC — Fiume.*Crepidodera picea* PETRI — Kerezi-hegység (Bulea-tó, Vurfu vunetare).*Psylliodes algerica* ALL. — Fiume.*Phyllotreta erysimi* WSE. — Erdély.

Magyarország pillangói.

Írta: AIGNER LAJOS.

XXVIII.

7. nem: *Coenonympha* Hb.

Kisebb, vöröses-sárga vagy barnás pillangók, melyeknek szárnyai nem fogazottak. Az elülső szárnyak tövén három ér duzzadt, a hátsó szárny belső szegélye kissé kimetszett. A szemek csupaszok, a csápok rövidek, bunkójuk keskeny és hosszú, a tapogatók alul szőrösek, utolsó ízük hosszú. Az elülső lábak csenevészek. — A hernyó vékony, közepén kissé vastagabb, hátul hegyes; kitelelő. — A báb zömök, fejfelé függő.

A palearktikus tájban élő 23 faj közül hazánkban hét faj fordul elő.

1. Mindkét vagy csak az egyik szárny barna, alul fémfényű vonallal. 2
- Mindkét szárny vöröses-sárga, alul fémfényű vonal nélkül. 6
2. A hátsó szárny alsó lapján a szemsor előtt erősen fémfényű vonal fut le 3
- A hátsó szárny alsó lapján lévő vonal gyengén fémfényű. Az elülső szárny sárgás-barna, a hátsó barnás 4
3. A szárnyak felül feketés-barnák, a hátsó szárny alsó lapján levő sárgás vagy barnás-sárga keretű, fekete szemek pupillája ezüstfehér. *Oedipus* FABR.
- A szárnyak felül fakó sötétbarnák, a hátsó szárny alsó lapján levő rozdsasárga keretű szemek pupillája fehér. *Hero* LINN.
4. A hátsó szárny alsó lapján levő világossárga keretű szemek pupillája apró. A hímek szárnya felül okerbarna, a nőstényeké okersárga. *Iphis* SCHIFF.

- A hátsó szárny alsó lapján levő szemek nagyok, sárga keretűek 5
5. A hátsó szárny alsó lapján, a szemek és a szegélyvonal között levő szalag sárgás-vörös. A hímek szárnya felül szürkés-barna, a nőstényeké világos barnás-sárga, széles sötétbarna szegélylyel. *Leander* Esp.
- A hátsó szárny alsó lapján levő széles szalag fehér. A szárnyak felül okerbarnák, széles szegélyük sötétbarna. *Arcania* Linn.
6. A hátsó szárny alul sárgás-szürke, töve sötétebb, szemek nélkül vagy azok helyett fehér pontokkal. A szárnyak felül okersárgák. *Pamphilus* Linn.
- A hátsó szárny alul barnás-szürke, sárgakeretű pupillás szemekkel. A szárnyak felül barnás-sárgák. *Tiphon* Rott.

46. *Coenonympha Oedipus* Fabr.

FABRICIUS, Mant. Insect. p. 31 (1787) — GODART, Hist. nat. d. Lépid. d. France. II, t. 19, f. 5 (1822) — *Geticus* ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 102, f. 2; t. 107, f. 5 — *Pytlarge* HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. f. 245—6, 702—3.

A szárnyak feketés-barnák, a nőstényeknél a szegély mellett egy sor tisztán látható halvány barnáskeretű pupillás szemmel, ezek hímeken homályosak vagy egészen elenyészők. Alul a szárnyak sárgás-barnák, az elülső szárnyon a fémfényű szegélyvonal előtt néhány fekete pupillátlan, a hátsó szárnyon egy sor sárgakeretű és ezüsféhér pupillás szemmel. Kifeszítve 31—37 mm. nagyságú.

Hazánkban kevés helyen található. Réteken fordul elő és lanyhán repül. A budapesti római fürdőnél repülő példányok szép nagyok.

Oly példányok melyek elülső szárnyának alsó lapján levő szemek teljesen eltűnnek és a hátsó szárny ötödik sejtjében levő szem hiányzik vagy nagyon homályos, képezik az *ab. hungarica* AIG.-t.

A hernyó világos-zöld, hátán sötét, oldalán sárgás-fehér sáv díszíti. Hossza 20 mm. Juliusban található perjén (*Poa*), sáson (*Carex*) vagy a sásnőszírom (*Iris pseudoacorus*) levelein, melyeknek felületét rágja. A következő év májusában bábozódik. — A báb sárgás, a szárnyhüvely szegélye fehér, a fej kéthegyű.

Termőhelyei: Budapest (VI—VII közepéig), Peszér, Selmeczbánya, a Magas Tátra és Orsova. A szomszéd országok közül Krájanában, Stájerországban és Alsó-Ausztriában fordul elő. Elterjedési köre Kazantól Turinig és Franciaországtól Koreáig terjed.

47. *Coenonympha Hero* LINN.

LINNÉ, Fauna Suecica. p. 274 (1771) — ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. t. 22, f. 4 (1777).

A szárnyak sötét szürkés-barnák, a hátsó szárnyon négy vöröses-sárga, fekete-pupillás és némelykor az elülső szárny csúcsán is egy szem van. Alul az elülső szárny barna, csúcsán apró szemmel, a hátsó szárny szegélyén 5—6 sárgakeretű szem, mellettük keskeny fehér csipkés szalag és a szélén sárgás-vörös fémfényű vonal van. Kifeszítve 28—32 mm. nagyságú.

Hazánkban nagyon ritka, kevés helyről ismeretes. Junius és julius hónapokban repül. Termőhelye: Felső-Lövő, a Tátra, Poprád, Eperjes, Selmeczbánya és Dalmácia.

Petéje barnás-zöld, bordás, alul lapos. Hernyója a czimboron (*Elymus europaeus*) és egyéb fűféléken él.

Hazánkon kívül előfordul szomszédságunkban Alsó-Ausztriában, Csehországban, Sziléziában és Galicziában.

Elterjedt Norvégiától Dalmáciáig és Paristól az Amurig.

48. *Coenonympha Iphis* SCHIFF.

SCHIFFERMILLER & DENIS, Syst. Verz. d. Schmetterl. d. Wiener Gegend. p. 321 (1776) — HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. f. 249—251.

A hím szárnyai okerbarnák, a nőstényei okersárgák, keskeny sárgás-vörös szegélylyel, a hátsó szárnyak sötétebbek. Az elülső szárnyak csúcsán pupillátlan szem van, alul e szárnyak sárgás-barnák, a csúcsan némelykor apró pupillátlan szemmel. A hátsó szárnyak alul szürkés-barnák, szegélyük homályos fémfényű vonala előtt hat nagy sárgakeretű és ezüstszerű pupillás szem sorakozik, ezeken belül pedig fehér szalag fut le. Kifeszítve 30—33 mm. nagyságú.

Hazánkban elterjedt és gyakori, többnyire két ivadéka van, az első május közepétől junius végéig, a második julius végétől augusztus végéig repül.

A Budapest-vidéki nőstények némelykor époly sötétek mint a világosabb színezésű hímek és a hátsó szárny szemei és szegélyvonalja homályos. Egy Breznóbányáról származó nőstény ezzel szemben nagyon világos volt, a hátsó szárnyon csak négy szemmel; alul az elülső szárny ötödik sejtjében levő szem alatt, a 4. és 3. sejtben is egy-egy sárgakeretű apró pont, a hátsó szárny első sejtjében pedig tisztán feltűnő mellékszem volt. Ilyen hímeket és albinotikus nőstényeket ANKER LAJOS Budapesten is fogott.

A hernyó zöld, hátán sötétebb, oldalán fekete sávval, felülete finom hosszú szőrökkel fedett. Hossza 20—24 mm. Májusban található különféle füveken (*Brachypodium silvaticum*, *Cynosurus cristatus*, stb.). A báb zöld, hátán hat fehér ponttal, szárnyhüvelye sötét szegélyű.

Szomszédságunkban előfordul Alsó- és Felső-Ausztriában, Karinthiában, Morvaországban, Sziléziában, Galicziában, Bukovinában és Rumániában.

Elterjedési területe Finnországtól Kis-Ázsiáig és a Pireneusoktól az Amur vidékéig nyúlik.

Magyarország szú-féléi.

Irta CSIKI ERNŐ.

XIV.

4. *Hylastes attenuatus* ERICHSON (*opacus* RATZ., *simplex* REY).

Hosszúkás, fénytelen feketés-barna, a szárnyfedők többnyire barnás-vörösek, a csápok töve és a lábfej barnás-sárga, felül nagyon finom szőrökkel fedett. A fej finoman és sűrűn pontozott, az ormány tövén hosszanti barázda fut le. Az előtor háta hosszabb mint széles, előre felé kissé kerekítve keskenyedő, sűrűn, mélyen és finoman pontozott, hosszanti középvonala síma és kissé kiemelkedő. A szárnyfedők mélyen pontozottan-barázdásak, a közterekben egy sor szemecs és sörte látható. Hossza 2—2.5 mm.

Előfordul egész Európában; Magyarországon (Budapest, Zirez, Lakompak, Nagy-Boeskö, Kis-Talmács) és Boszniában (Cevljanovic) ritka.

Tápnövénye az erdei fenyő (*Pinus silvestris*) és ritkábban az erdei fenyő (*Pinus austriaca*) is. Rajzása korán indul meg, már márciusban kezd repülni és évenként két nemzedéke van. Rágványa némileg a *Polygraphus polygraphus*-éra emlékeztet, rövid anyamene tének azonban mindjárt a bejárat mellett sarkantyúalakú kiszélesedése van, melyet a nőstény rág ki. Az erdei fenyő fiatalabb példányait támadja meg és pedig azoknak gyökerét, de a törzs tövét is.

5. *Hylastes angustatus* HERBST (*graphus* DUFT., *opacus* THOMS).

Hosszúkás, fénytelen fekete, a csápok töve és a lábfej barnás. A fej sűrűn pontozott, az ormány tövén levő hosszanti barázda finom. Az előtor háta hosszabb mint széles, előre felé kissé keskenyedő,

sűrűn és kissé ránczolva pontozott, hosszanti középvonala síma és kissé kiemelkedő. A szárnyfedők pontozottan barázdások, a közterek elül szélesebbek, hátrafelé keskenyedők, elül szabálytalanul szemecskézettek és szőrösek, hátul ezek egy sorban állanak. Hossza 2·5—3 mm.

Előfordul egész Európában és Szibériában. Magyarországon (Pécs, Zircz, Sopron, Bártfa, Brassó) és Dalmáciában (Meleda) ritka.

Tápnövénye az erdei fenyő (*Pinus silvestris*), ritkábban a tenger melléki fenyő (*Pinus maritima*) és a lúczfenyő (*Picea excelsa*). Rágványa a *H. attenuatus*-éhoz hasonló.

6. *Hylastes opacus* ERICHSON (*angustatus* GYLLH.)

Hosszúkas, fénytelen fekete, finoman szőrös, a csápостor és a lábfejek vörösesek. A fej sűrűn pontozott, az ormány domború, hosszanti vonal vagy barázda nélkül. Az előtor háta alig hosszabb mint széles, oldalai kerekítettek, előrefelé kissé erősebben keskenyedő mint hátrafelé, domború, mélyen és sűrűn pontozott, hosszanti közép-vonala síma és kissé kiemelkedő. A szárnyfedők pontozottan barázdások, a közterek finoman szőrösek, elül szemecskézetten pontozottak, hátrafelé keskenyedők és a szemecskék egy sorban elhelyezettek. Hossza 2—2·5 mm.

Előfordul egész Európában, Magyarországon (Bártfa, Nagy-Bocskó) ritka.

Tápnövénye az erdei fenyő (*Pinus silvestris*), azonkívül *Pinus maritima* és állítólag az aranyeső zánót (*Cytisus Laburnum*) is. Évenként kétnemzedéke van, mely márczius—áprilisban és június—júliusban rajzik. Rágványa szintén a *H. attenuatus*-éhoz hasonló. Az anyamenet 3—6 cm. hosszú, melyből a lárvamenetek derékszög alatt indulnak ki. Megtámadja a fák törzsének és a gyökereknek a tövét.

Különfélék.

A British Museum rovargyűjteményének nagysága. Az angolok világhírű múzeuma újabban kiadta gyűjteményének történetét, melyben a gyűjtemények nagyságáról számokban is beszámol. Eszerint az 1904. év végén a rovargyűjteményben 1,018,000 példány volt, a névvel jelölt fajok száma pedig kitett 153 ezeret. Az egyes rovar-rendek példányszáma a következő volt: bogarak 398,000, lepkék 355,700, hártáásszárnyúak 132,000, félszárnyúak 57,600, legyek 47,000 egyenesszárnyúak 18,800 és más rovarrendek 9,200. Meghatározott faj pedig volt a bogárgyűjteményben 67,300, a lepkegyűjteményben

41,000, a hártýásszárnyúak között 20,000, a felszárnyúak között 11,700, a legyek gyűjteményében 7400, az egyenesszárnyúak között 3900 és a többi rovarrendből 1900. A rovargyűjtemény zömét néhány nagyobb gyűjtemény képezi, így BOWRING bogárgyűjteménye 230,000, STEPHENS rovargyűjteménye 90,000, LEECH lepkegyűjteménye 50,000 és PASCOE bogárgyűjteménye 45,000 példánnyal (utóbbi gyűjteményben 3000 typus van). — Nem lesz érdektelen, ha fenti számok mellé összehasonlítás kedvéért a Magyar Nemzeti Múzeum rovargyűjteményének számadatait állítjuk. A Magyar Nemzeti Múzeum rovargyűjteményében ugyanakkor, tehát az 1904. év végén volt 542,061 bogár, 74,511 lepke, 52,367 hártýásszárnyú, 124,972 felszárnyú, 73,079 légy, 8089 egyenesszárnyú és 6734 recésszárnyú vagyis összesen 881,813 rovar. Ezek szerint tehát a British Museum-ban csak 136,187 példánnyal volt több, a Magyar Nemzeti Múzeumban bogár-, légy- és felszárnyú-gyűjteménye pedig a példányok számát tekintve gazdagabb volt. Hogy múzeumunk gyűjteményében hány névvel jelölt faj van, azt adatok hiányában nem tudjuk. CSIKI.

Elhunyt rovarászok. A közelmúltban a halál néhány kiváló entomologist ragadt el az élők sorából:

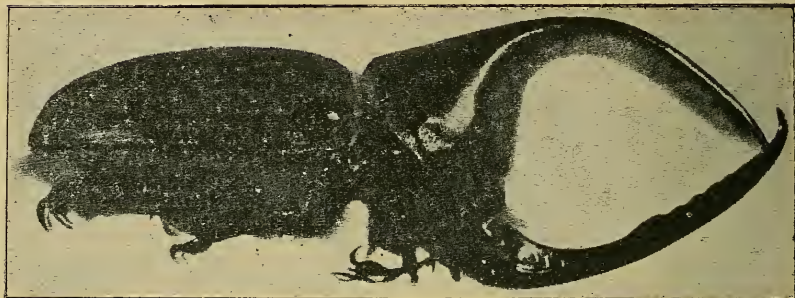
OTTO C. E. SCHWARZ. Meghalt Berlinben 1908 november 22-én, 47 éves korában. Az elhunyt kiváló bogarász az Elateridáknak ezidőszereint legjobb ismerője volt. Erről a bogárcsaládról szól legtöbb dolgozata, többek között a Wytzman-féle Genera Insectorum című vállalat egyik füzeté, egy hatalmas kötet. Gyűjteményét OTTO LEONHARD vásárolta meg és a német rovar-tani nemzeti múzeumnak ajándékozta.

DR. WILLIAM HARRIS ASHNEAD, a washingtoni múzeum segédőre, meghalt 1908. október 17-én 53 éves korában. Szakmáját a hártýásszárnyúak képezték, ezek közül azonban különösen az Ichneumonoideákkal foglalkozott. A szaktudomány egyik nagyon tevékeny munkását vesztette benne.

WASZILI E. JAKOVLEV, az irkuczkai vámhivatal nyugalmazott igazgatója, meghalt Eupatoriában, a Krimi félszigeten, 70 éves korában. Rovarászati működését Asztrachan vidékén kezdte és Irkuczkban folytatta, mely város környéke rovarfaunájának felkutatásával nagy érdemeket szerzett. Ő maga a bogarak és felszárnyúak tanulmányozásával foglalkozott, előbbieik közül azonban kiválóan a *Spheroptera* és *Dorcadion* nemek kötötték le figyelmét. A felszárnyúak tanulmányozása terén ő Oroszországban úgyszólván úttörő munkálkodást fejtett ki. Az orosz rovarászok benne egyik szorgalmas karsúrtársukat veszítették el. Gyűjteménye, melyet 1898-ban Irkuczkban még megismerhettem, kedvencei kivételével, már akkoriban a szentpétervári akadémiai múzeumba került. CSIKI.

Új óriásbogár. MOSER százados a Deutsche Entomologische Zeitschrift legújabbán megjelent füzetében egy új óriásbogarat írt le, melynek hazája Bolivia. Az új faj, mely a *Dynastes Satanas* nevet kapta, fénylő fekete, a fejtető, tora elül, a szarv alúl, valamint a mell és a has alúl sárga szőrökkel fedett, hossza 115 mm., tehát jóval kisebb az általánosan ismert Herkulesbogárnál. Az új faj, melynek képét is bemutatjuk, a *D. Neptunus* legközelebbi rokona.

- CSIKI.

Dynastes Satanas MOSER (D. E. Z. nyomán).

Irodalom.

M. Bezzi: Rhagionidae et Empididae palaearcticae novae ex Museo Nationali Hungarico. (Annales hist.-nat. Mus. Nat. Hung. VI, 1908, p 389—396).

A czímben említett családokból való 7 új légyfajnak leírása, melyek közül az *Empis scutellariae* Olaszországon és Alsó-Ausztrián kívül Mehádia környékén, *Empis melaena* Szár, Kup, Ugod, Jaszenak és Breze és *Empis gymnopoda* Budapest, Gyón, Pécs, Zlaticza és Jaszenak-on fordul elő, utóbbi faj azonban egész Közép-Európában elterjedt.

CSIKI.

*

V. Szépligeti: Braconiden aus der Sammlung des Ungarischen National-Museums. (Annales hist.-nat. Mus. Nat. Hung. VI, 1908, p. 397—427).

Főleg külföldi Braconidák leírása mellett, néhány magyarországi állat leírását vagy hazai termőhelyének felsorolását találjuk szerző érdemes dolgozatában felemlítve. Újak a következő hazai fajok: *Micro-*

chelonus (n. g.) *hungaricus* (Áporka), *Chelonus pusillus* (Budapest, Fonyód), *Phanerotoma acuminata* (Mehádia). Néhány *Chelonus*-faj részére felállítja szerző az új *Chelonella* nemet. A *Sigalphus*, *Chelonella*, *Chelonus*, *Ascogaster*, *Orgilus*, *Agathis*, *Microdus*, *Macrocentrus*, *Amicroplus*, *Helcon*, *Gymnoscelus* és *Aspidocolpus*-fajok meghatározására szolgáló kulesokban a magyarországiak csillaggal vannak jelölve. Az *Ascogaster tritoma* MARSH. nevű fajra szerző új nemet állít fel és azt *Tritoma* névvel jelöli, ez a név azonban mint már többször alkalmazott nem maradhat meg.¹ CSIKI.

*

Dr. K. Petri: Coleopterologische Mitteilungen. (Annales hist.-nat. Musei Nat. Hung. VI, 1908, p. 570—575).

Szerző először is egy új vak Scydmaenida-nemet és fajt ír le, melyet a Vöröstoronyi szorosban fedezett fel, ezt *Microtherium tenue*-nak nevezi. A *Microtherium* név azonban nem maradhat meg, mert ezt a nevet MEYER már 1865-ben alkalmazta egy ősemlős-nem jelölésére. PETRI *Microtherium*-át ennél fogva *Etelea*-nak neveztem el.² Továbbá leírja a *Saulcyella Schmidtii* MÄRK. eddig ismeretlen himjét, melyből Segesvár környékén több példányt gyűjtött és egy új Cleonidiát (*Isomerus Fausti*) Perzsiából. CSIKI.

*

K. Holdhaus: Ein neues Cephennium aus den Transsylvanischen Alpen. (Annales hist.-nat. Musei Nat. Hung. VI, 1908, p. 578—580).

Szerző leírja az új *Cephennium* (*Megaloderus*) *regale* nevű fajt, melyet DR. PETRI KÁROLY fedezett fel a Vöröstoronyi szorosban. CSIKI.

*

M. Pic: Sur le genre *Cryptocephalus* (L'Échange. XXIV, 1908 p. 91—94.)

Szerző a palearktikus *Cryptocephalus*ok fajváltozatainak egész seregét írja le ezen cikkében, közöttük a *Cryptocephalus Reitteri* Weise var. *flumensis*-t Fiume vidékéről. Ennél mindegyik szárnyfedőn két fekete folt van, az egyik a vállon, a másik a csúcson. CSIKI.

*

M. Pic: Descriptions ou diagnoses et notes diverses. Suite (L'Échange. XXIV, 1908, p. 41—46).

¹ *Bracotritoma* nov. nom. pro *Tritoma* SZÉPLIGETI 1908 nec FABRICIUS 1775.

² Magyarország Bogárfaunája. II, p. 8 (1909): *Etelea* nov. nom. pro *Microtherium* PETRI 1908 nec MEYER 1865.

Egyebek mellett a *Pachybrachys dalmatinus* nevű új faj leírását tartalmazza. Ez Dalmáciából való és a *tesselatus* rokonságába tartozik.

CSIKI.

*

G. V. de Lapouge: Tableaux de détermination des formes du genre *Carabus*. (L'Échange. XXIV, 1908, p. 18—21, 29—31, 37—38, 52—53, 83—85).

Szerző, akinek nagyon furcsa nézetei vannak a fajokról, fajváltozatokról, folytatja évekkal ezelőtt megkezdett úgynevezett meghatározó táblázatait, amelyekben az egyes fajokat csoportonként tárgyalja. A minket is érdeklő fajok közül először a *nemoralis*-csoporttal foglalkozik, ahová a *nemoralis*, *Heydeni*, *montivagus* és *Wiedemanni* tartozik. A *C. nemoralis*-nak 20 varietását, subvarietását és aberrációját írja le a szerző, ezek közül 11 új. Faunánkból való a subvar. *deletus*, amely azonkívül Oroszországban is előfordul; ez kisebb, felül fénylő, színe kárminosan vagy bíborosan fénylő. Mint-hogy ez nem különbség, egyszerűen a *nemoralis* szinonímjei közé sorolandó. Hasonlóképen kell eljárunk a *C. montivagus* új fajváltozatával (var. *medius*), mely a Bánságban, az erdélyi havasokon, Rumániában, Bulgáriában, Szerbiában, Boszniában és Horvátországban volna otthonos, tehát már termőhelyei után ítélve több földrajzi változat egyes példányait foglalja magába. Az *arvensis* csoportba két faj tartozik a *C. obsoletus* és *C. arvensis* F. Az *obsoletus* magyarországi fajváltozatait MALLÁSZ annak idején megállapította, ezen szép tanulmány megírása azonban szerzőre nem volt semmi hatással, mert a szinonimák közül újból feltámasztotta a *carpathicus* és *aureocupreus*-t, a törzsfaj azon egyedeire pedig, melyeknél a másod- és harmadrendű közterecskék többé-kevésbé egybeolvadnak, felállítja az új subvar. *Mallászi*-t, mely sajnos, szintén csak az *obsoletus* szinonimáit gazdagíthatja. A keleti Kárpátokból való var. *Uhligi* HOLDHAUS (i. l.)-t szintén leírja, sajnos úgy, hogy fel nem ismerhető, kár volt szerző leírását be nem várni. A *C. arvensis* 6 új fajváltozattal gyarapodott, szerencsére magyarországi nincs közöttük. A *Trachycarabus*ok közül minket csak a *C. scabriusculus* érdekel, mely hazánkból szerencsére szintén nem szolgáltatott újdonságokat, kijutott belőle azonban Oroszországnak. A *Pachystus*ok csoportjába a *C. glabratus*-sal nagyon heterogen elem került és újból feltámadt a *hungaricus* szinonimái közül a var. *viennensis*, melyet manapság legfeljebb néhány osztrák gyűjtő tart hazafias felbuzdulásból külön fajváltozatnak. Szerző nem hogy tisztázta volna dolgozatával a futrinkák ismeretét, hanem csak tetőzte a zavart.

CSIKI.